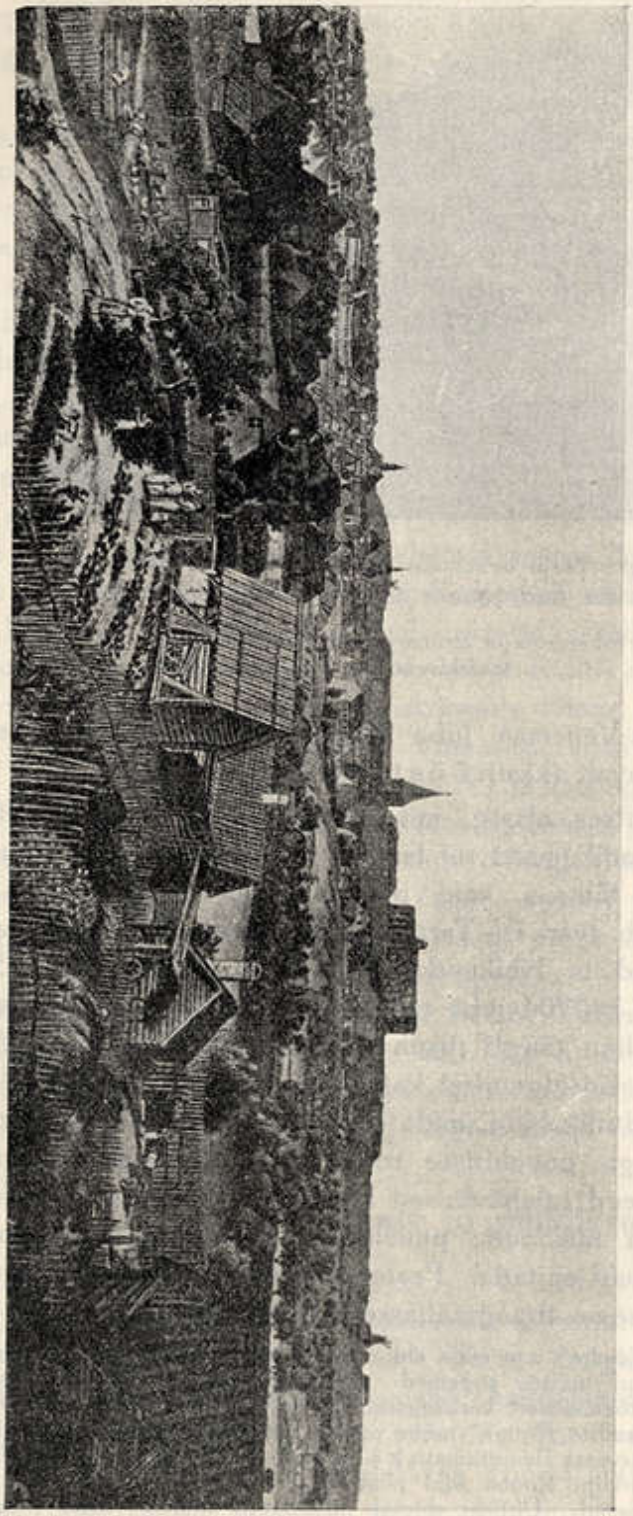
päritolult palju noorem. Tänapäeval esinev asulapilt ürgub seega valdavalt XVIII s. lõppveerandilt, millest peale teissugused olud on tinginud ta kujunemiskäiku, ja politiliste föönikshävingute ning tulikahjude rusust ning tuhast on sündinud uus asula, milles muinasvormid aina läinud, kaugeid ja teissuguseid aegu meelestavad.

183. joon. Tartu linn XVIII/XIX sajandi siirdel. — *Tartu (Dorpat) en 1800.* Puieta Toomimäel Peetruse-Pauluse katedraali varemed, samuti on puissõõri kohal vaid kõnnumaistu. Linnasüdames on näha kaks hoonetetompu: paremal — Jaani kiriku tagune 1775. a. tulikahjust säilinud kujul ja raekoja ning Suurturu ümber vast-ehitatud rühm. Pilt on joonistatud Meltsiveski tiigi takka. Esiplaanil tolleaegse pool-loonustootelise linna-äärise viilkatusega jäsikud.

Veneline Suur-Siberi oli üle ujutanud Varjaagi piirivöö ja külgnes otseselt Läänega. Muutunud olukord määras Tartu edasiarengu juba a v a - a s u l a näol. Keskaegse sõõrja sulgasula ja kindluslinna aeg oli selja taga. See fakt on olulise tähendusega oleviku ümbruses. Niipea kui linn oma levimises ei tarvitsenud enam arvestada strateegilisi kaalutlusi, kujunes ta põhis palju loomulikumalt, olenedes rohkem aseme ning tulundusgeograafilisist tingimusist: sulgasula põhisega säilinud vanalinnast väljaspool laieneb teestik (vt. teedelaiuse ja püstsulguse planigrammel IX ja XX) ning suureneb sarastik. Pealegi on tänapäevaks saabunud endisest kunstlikust palju rohkem liigestunud põhikuju. Veel enam: vastandiks keskaegsele asulale puuduvad üle fortifikatsiooni levinud linnal täpsad piirjooned, nii et võimalik on üksnes linnalisest p i i r i a l a s t kõnelda.

Edasi etendab sulgasula mälestusena fortifikatsioonijoon tähelepandavalt oma osa asula tänapäeva maastikupildis. Olgugi et ta otseselt vähemärgatav ja linnamüüri jäänused säilinud vaid Lihapoe uuli kõrval (182. joon.), Laia ning Botaanika uuli vahemikus, kus nad muide Kloostri uuli kumertee moodustavad, ning Botaanika-aia alpi osakonna ringseljaku endise püssirohutorni aluse näol (80. ja 81. joon.),